

Віражі музейної долі

Урядовий кур'єр.-2006.-№217.-17 листок.

17 листопада 2006р.
№ 217

Нещодавно у Рівному відзначили 100 років з часу заснування в місті першого музею. Про це згадує відомий польський вчений М. Орлович в «Ілюстративному путівнику по Волині» (Луцьк, 1929р.). Він, зокрема, пише, що перед першою світовою війною у Рівному існував Волинський музей, фундатором якого був професор римського права Е. З. Окенський.

Музей складався з чотирьох відділів: археологічного, етнографічного, нумізматичного та відділу природи. Його колекцію зазвичай поповнювали місцеві жителі, які передавали знайдені речі. Про це в 1910 році писала газета «Жизнь Волини», що виходила у Житомирі. Приміром, Т. Зайковський передав до музею знайдений ним горщик із шелягами (XVII ст.), селянин (прізвище не вказується) — кам'яний молоток. Автор зауважує: «Цьому селянину у відношенні культурного почуття може позаздрити багато навколишніх поміщиків на чолі з князем Любомирським. Вони ж знають про існування музею і мають можливість надати йому необхідну підтримку і коштами, й предметами старовини, але не хочуть цього робити».

У роки першої світової та громадянської воєн музею було пограбовано, багато унікальних пам'яток загинуло. А коли Рівне опинилося під Польщею, він взагалі припинив існування: нові правителі аж ніяк не були зацікавлені в розвитку української культури.

З 1936-го у Рівному, на вулиці Соборній, працював господарський музей Волині. На його базі в 1940 році, після возз'єднання західноукраїнських земель, був створений історико-краєзнавчий музей. Однак війна внесла свої карколомні корективи: фашисти пограбували музей, розмити в ньому свою військовою частину. Куди були вивезені його цінності, невідомо й досі.

Шойно тільки Рівне було визволене від німецько-фашистських загарбників, у 1944 році, музей відновив роботу. Відтоді музейна справа велася постійно і цілеспрямовано: експедиції, цікаві зустрічі і не менш цікаві експозиції... Приміром, археологічна експедиція музею, починаючи з 1970 року, постійно веде розкопки на полі битви під Берестечком. І незмінним керівником був доктор історичних наук світлоді лам'ят Ігор Швешніков.

На прохання музею в 1975 році йому було передане приміщення колишньої гімназії, збудованої князями Любомирськими, — пам'ятки архітектури першої половини XIX століття. Пригадуєте, як у часопісі

«Жизнь Волини» князь Любомирський згадувався серед тих, хто може, але нічого не робить для музею? Навряд чи він здогадувався про те, що приміщення, збудоване їхніми предками, ось у такий своєрідний спосіб слугуватиме людям. Як, очевидно, не здогадувались про це й викладачі та учні колишньої Рівненської гімназії, яка працювала в цьому приміщенні в XIX столітті. Серед них були Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Володимир Короленко. Це рівненські діти стали прототипами образів у його повісті «В поганому товаристві», яка більше відоміа читачам у скороченому варіанті під назвою «Діти підземелля».

Втім, споруда князів Любомирських встигла побувати не лише храмом науки. З 1941 по 1943 рік, коли Рівне було столицею окупованої України, тут розміщувався рейхскомісаріат «Україна», відповідно, штаб гауляйтера України Еріха Коха. Тут бував розвідник Микола Кузнецов в образі німецького лейтенанта Пауля Зібберта. А сприяла організації зустрічі легендарна розвідниця Валентина Довгер, котра, пройшовши сімома колами фашистського пекла, вижила і до кінця своїх днів жила у Рівному. Після війни у цьому приміщенні розмістився обком КПУ. А коли для обкому звели типову як на той час споруду, тут наразі оселився музей.

... Новітня історія Рівненського обласного краєзнавчого музею теж колоритна і цікава. Її творить оте неспокійне плем'я музейників, котре здебільшого працює «за кадром», даючи нам можливість робити великі та маленькі відкриття, захоплюватися і сумувати.

У роки незалежності України із заідеологізованою установою музею перетворюється на потужний осередок культурного життя краю. До нього потягнулися колекціонери, краєзнавці, знавці рідної історії. Майже одночасно з незалежністю прийшли до рівнян «Музейні гостині»: шороку в травні, у Міжнародний день музеїв, збираються в колишньому саду князів Любомирських народні умільці. Спочатку — з Рівного та околиць, нині — з усієї неньки-Ук-

раїни. На 15-річчя «Музейних гостинь» завітав директор Львівської галереї академік Борис Возницький (до речі, наш земляк), який не міг стримати захоплення від цього гарного свята, яке є тільки в Рівному.

А що вже виставок організовують у музеї — близько трьох десятків на рік! З авторкою двох останніх, присвячених 100-річчю створення першого рівненського музею, Галиною Данильчук ми зустрілися на етапі їх створення:

— Музей — це насамперед його фонди, експонати. Будуть цікаві експонати — будуть, звичайно ж, і відвідувачі, й екскурсії, — переконана пані Галина. — Люди завжди не замислюються над тим, як експонат потрапляє до музею. Тим часом і сьогодні, в період, здавалося б, суцільної комерціалізації, є люди, які дарують музею не просто цінні речі — цілі антикварні колекції, що створювались не за один рік. Таких людей чимало. Приміром, директор художньо-антикварного салону «Аквавірус» Вадим Пономаренко, чорнобілець Олександр Лаврик, колишній працівник прокуратури Олександр Коташевський, архіпекоп Рівненський та Острозький УПЦ Варфоломій, просвітянин Михайло Борейко, природодоб і травознав Анатолій Терещук. Залишили по собі гарну музейну пам'ятть люди, яких уже немає з нами: архітектор Борис Андрєв, художники Олександр Романченко та Григорій Пономаренко, колекціонери Ніна Заєць та Антоніна Горохович. А в який спосіб ми можемо віддячити їм? — не раз ставила я собі запитання. Ідея прийшла сама уночі — організувати спеціальну виставку, яка давала б якомога більше інформації про цих людей! Одрозу до мене прийшла й назва: «Меценатство — потреба духовна».

Погодьтеся, справді чудова назва, як і сама ідея. До речі, це перша спроба ось так, по-музейному, подякувати людям за їхню безкорисливу і не завжди помітну, але, як правило, титанічну працю.

Друга виставка перегукується з першою і називається «100-річчю музею — 100 нових експонатів».

Останнім часом їх тут з'явилося не сто, а звісно ж, набагато більше. А загалом у музейній колекції понад 140 тисяч експонатів. Серед них рукописне Євангеліє XVII століття, ікона «Богородицею Одигітрією» — зразок волинського іконопису останньої третини XIII століття, козацька зброя та козацькі речі з-під Берестечка.

Все це — завдяки невтомній праці людей, доля яких, очевидно, назавжди переплелася з долею музею. Валентина Данильчук, Віктор Луць, Галина Данильчук, Володимир Мушуровський, Алла Українець, Тетяна Пономарьова, Наталія Гавриш... Нещодавно музей очолив молодий директор, вихованець цього ж колективу Олександр Булига. Всі вони — не кабинетні історики, яких неможливо уявити в експедиції, а люди, які, вживаючи, за символічну плату роблять неймовірно — знаходять і зберігають історію для тих, хто житиме в Україні після нас.

— Я працюю в музеї з 1974 року, — каже Галина Данильчук. — Якщо раніше це була заповнізована установа, а рамки нашої творчості були звужені, насамперед в історичному плані, то сьогодні настав, а б сказала, зоряний час для науки. Якщо, приміром, хтось із нас задумав зробити виставку, йому ніхто не заважає в реалізації задуму, не підкладає під нього ідеологічне підґрунтя. А етнографічні експедиції, з яких ми беремо надзвичайно багато, нам у цьому допомагають.

Рівненські музейники йдуть своєю стежиною далі, рівно плекаючи минувшину і водночас фахово зазираючи у день завтрашній. А під Новий рік вони, як правило, «перетворюються» на знаменитостей, які жили і працювали у приміщенні нинішнього музею в різні часи.

**Інна ОМЕЛЯНЧУК,
«Урядовий кур'єр»**

На знімку: Рівненський обласний краєзнавчий музей — колишня гімназія; Галина Данильчук і Олександр Лаврик у найвідповідальніший момент підготовки до виставки.